

**NOVA
UNIVERZA**

DIGNITAS

Revija za človekove pravice

Slovenian journal of human rights

ISSN 1408-9653

O izobraževanju na področju nacionalne varnosti
Damir Črnčec

Article information:

To cite this document:

Črnčec, D. (2018). O izobraževanju na področju nacionalne varnosti, Dignitas, št. 49/50, str. 253-271.

Permanent link to this document:

<https://doi.org/10.31601/dgnt/49/50-12>

Created on: 07. 12. 2018

To copy this document: publishing@nova-uni.si

For Authors:

Please visit <http://revije.nova-uni.si/> or contact Editors-in-Chief on publishing@nova-uni.si for more information.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© Nova univerza, 2018

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA SLOVENSKE
IN MEDNARODNE ŠTUDIJE

**NOVA
UNIVERZA**

EVROPSKA PRAVNA
FAKULTETA

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA DRŽAVNE
IN EVROPSKE ŠTUDIJE

O izobraževanju na področju nacionalne varnosti

Damir Črnčec

1. Uvod

Konec prvega desetletja tretjega tisočletja je zaznamovan z globalno ekonomsko krizo. Kriza je v ekonomiji sestavni del gospodarskega ciklusa, poznavanje ustrezne kitajske pismenke pa nas opominja, da je kriza tako nevarnost kot priložnost. To seveda ne velja samo za gospodarstvo, temveč za vsa področja človekovega in družbenega življenja. Gledano skozi varnostno prizmo velja to tudi za življenje, delovanje držav in za njihove varnostne izzive, s katerimi se soočajo doma na nacionalni ravni, na regionalni ali nadnacionalni, globalni ravni. In značilnost časa, ki ga živimo, časa gospodarske krize je, da se obseg finančnih sredstev, namenjen varnosti in ožje, vojaški varnosti, zmanjšuje. To je značilnost večine evropskih držav, kakor tudi nam bližnje regije Zahodnega Balkana ali Črnomorske regije. Zelo poenostavljeno bi lahko dejali, da v Evropi dajemo prednost maslu pred topovi. Ob tem ne smemo pozabiti, da so gospodarska kriza in njene posledice zmanjšale celoten obseg sredstev, ki je na voljo ob tej dilemi. Kar pomeni, da je v vsakem primeru manj tako masla kot topov.

Ne glede na to, da se danes tudi v Sloveniji soočamo z zmanjšanim obsegom finančnih in kadrovskega virov za varnost, obrambni in vojaški sistem, je le-teh še vedno dovolj, da so tako nevarnost kot priložnost. Priložnost, ki temelji na optimizaciji resursov ter povezovanju in iskanju skupnih možnosti regionalnega sodelovanja na obrambnem in obveščevalnem področju. Priložnost, ki na primeru Afganistana kaže na to, da lahko varnostni dejavniki, oborožene sile držav, npr. Zahodnega Balkana, skupaj sodelujejo pri zagotavljanju varnosti v državi, ki se sooča s širokim spektrom varnostnih izzivov, katerih eden izhaja iz same etnične sestave, raznolikosti države.

Uspeh vsakega vojaškega delovanja tako doma kot v tujini je odvisen od dobre obveščevalne podpore. Brez obveščevalne dejavnosti si ni mogoče predstavljati uspešnega klasičnega vojaškega delovanja, kot ne vojaškega delovanja v mednarodnih operacijah in misijah. Dobro obveščevalno sodelovanje na mednarodnih operacijah in misijah je pogojeno z dobrim bilateralnim in multilateralним sodelovanjem med pristojnimi nacionalnimi institucijami.

Sodelovanje te vrste omogoča vzpostavitev nečesa, brez česar si ni možno predstavljati uspešnega in učinkovitega sodelovanja, in to je zaupanje. Zaupanje je temeljni kamen dobrega obveščevalnega sodelovanja, zaupanje je rezultat dolgotrajnega in mukotrnega procesa in je nekaj, kar zgradimo počasi in zelo težko, izgubimo pa lahko v trenutku. Vzpostavitev zaupanja med dvema je težko doseči, še težje je to doseči med tremi, šestimi ali deseti, še posebej če so bili nekateri med njimi nedolgo tega vojaški nasprotniki. Pa vendar je potrebno k temu stremeti, si za to prizadevati in korak za korakom stopati po tej poti.

Dialog, pogovor, srečanje je prvi korak na začetku te dolge poti, prvi korak, ki ga je treba napraviti ne glede na to, kako je lahko to težko. Temu prvemu, največkrat najtežjemu, lahko nato sledita drugi in tretji na poti, ki ni nikoli končana. Je pa to pot, po kateri lahko hodimo vsi skupaj, kjer se zavedamo svojih posebnosti in smo sposobni prepoznati in spoštovati posebnosti drugih. Kjer je naše vodilo na individualni, nacionalni ali regionalni ravni inkluzivizem in ne ekskluzivizem. Posamezniki, ki se tega zavedajo, ki so zmožni izkoriščati prednosti globaliziranega, soodvisnega in informatiziranega sveta, so tisti, ki se lahko uspešno soočajo s kompleksnimi sodobnimi varnostnimi grožnjami in tveganji. Posamezniki, ki razumejo, da je zato *conditio sine qua non* sodelovanje, zaupanje pa gorivo in mazivo, ki je zmožno premakniti še najtežji stroj.

Izhajajoč iz te percepcije je potrebno izpostaviti, da je skupni imenovalac soočanja s sodobnimi varnostnimi izzivi v soodvisnem, globaliziranem in informatiziranem svetu **človek – posameznik**, ki je izobražen, usposobljen in se stalno izpopolnjuje na strokovnem področju, kakor tudi na področju uporabe informacijske tehnologije ter varstva človekovih pravic in temeljnih svobod. Posameznik je tisti, ki obvladuje informacijsko dobo in ki je ustvarjalec in uporabnik njenih storitev. Posameznik, ki razume,

da se je okolje okrog njega spremenilo, da se mora spremeniti organizacija, katere sestavni del je, in seveda tudi on sam. To velja še posebej za ljudi, ki delujejo na najširšem obrambno-varnostnem področju (Črnčec, 2009). In odgovor, kako lahko pričakujemo od posameznika, da bo kos sodobnim varnostnim izzivom, leži tudi ali pa predvsem v tem, kako so ti posamezniki opremljeni z ustreznim teoretičnim in praktičnim znanjem, z akademsko kritično distanco in z veščinami dobrega, izkušenega obrtnika. Na takšnih temeljih je potrebno graditi programe in ideje za izobraževanje, usposabljanje in izpopolnjevanje sodobnih obrambno-varnostnih strokovnjakov. Pa vendar je nekje potrebno začeti in v nadaljevanju se bomo dotaknili izobraževanja na dodiplomski in podiplomski ravni, tako da bomo opredelili znanje, ki je potrebno za soočanje s sodobnimi obrambno-varnostnimi vprašanji v najširšem pomenu. Usposabljanje in izpopolnjevanje naj ostane posebna tema, ki se ji je z dolžno pozornostjo potrebno tudi posvečati, vendar naj tukaj zapisano razmišljanje predstavlja samo podlago za začetek tudi te zelo potrebne razprave.

2. Sistem nacionalne varnosti

Odgovori države na vprašanje, kako udeležiti in zagotoviti uresničevanje treh ključnih konceptov ali dimenzij varnosti, so vpeti v strukturo, imenovano **sistem nacionalne varnosti**. Slovenija je kot samostojna država prvič jasno vzpostavila svoj koncept nacionalnovarnostne politike v *Resoluciji o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije* (Ur. l. RS št. 71/93). Temeljni strateški dokument nacionalnovarnostne politike posamične države je resolucija te vrste. Resolucija služi kot najširši okvir za pripravo drugih strateških, razvojnih in doktrinarnih dokumentov, kot so področne resolucije, strategije, doktrine in koncepti ter ustreznih normativnih aktov. Dokument je sprejel Državni zbor 20. decembra 1993. V prvi točki je zapisano, da »s to resolucijo Državni zbor določa temeljna izhodišča zasnove nacionalne varnosti, nacionalne varnostne politike in nacionalnovarnostnega sistema z vidika obrambe, varnosti ter zaščite in reševanja«. V drugi točki je opredeljena nacionalna varnost Republike Slovenije kot stanje, v katerem je zagotovljeno uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, uravnotežen gospodarski, socialni in kulturni razvoj ter uresničevanje drugih življenjskih interesov, delo-

vanje demokratične, pravne in suverene ter ozemeljsko enotne in nedeljive države. Republike Slovenije.

Prav tako je bil jasno vzpostavljen nacionalni varnostni sistem Republike Slovenije kot celota mehanizmov (nosilcev in njihove dejavnosti), ki zagotavljajo nacionalno varnost s preprečevanjem in odpravljanjem ogrožanja temeljnih vrednot v skladu z ustavo in mednarodno priznanimi standardi razvitih parlamentarnih demokracij ter mednarodnih organizacij. Slovenija se je že v letu 1993 odločila, da upošteva temeljni cilj nacionalne varnostne politike, izhodišča zunanje, razvojne, gospodarske in socialne politike ter načela za preprečevanje, odkrivanje in odpravljanje ogroženosti vseh vrst, razvije obrambni in varnostni sistem ter sistem zaščite in reševanja kot pomembne samostojne dele zagotavljanja nacionalne varnosti. Pri tem dosledno spoštuje ustavne in zakonske opredelitve ter načela mednarodnega vojnega in humanitarnega prava.

Zaradi redakcijskih napak je bila Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije v začetku leta 1994 popravljena.¹ Prvič je Državni zbor zapisal temeljni strateški cilj Slovenije, vključevanje v evro-atlantske varnostne integracije. »Kot pomemben cilj si pri tem postavlja vključitev v NATO oziroma Zahodnoevropsko unijo kot evropski steber NATO. Odločanje za te pomembne povezave na obrambnem področju mora potekati na osnovi široke strokovne in javne izmenjave mnenj. O teh vprašanjih lahko Državni zbor razpiše referendum« (točka 12. I. poglavja).

Ob tem velja še dolžno pozornost nameniti ključnim institucijam države Slovenije, odgovornim za vodenje in nadzor nacionalnovarnostnega sistema, kot jih je opredelila Resolucija iz leta 1993. Ključne odgovornosti in pristojnosti se seveda niso spremenile, kajti ustavni okvir, iz katerega izhajajo, ostaja do danes nespremenjen.

Izhodišča in temeljne opredelitve sistema nacionalne varnosti ter nacionalne varnostne politike določa Državni zbor. V tem okviru Državni zbor odloča tudi o politiki, razvoju in drugih temeljnih vprašanjih obrambnega in varnostnega sistema ter sistema zaščite in reševanja. Državni zbor nadzoruje priprave in izvajanje obrambe, varnosti ter zaščite in reševanja v skladu z ustavo in zakoni neposredno in preko ustreznih delovnih teles. Državni zbor skrbi, da je zagotovljena učinkovita varnost, obramba in zaščita celotnega državnega ozemlja in akvatorija ter zračnega prostora v skladu z

¹ Popravek resolucije o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije, Ur. l. RS št. 2/94.

določili mednarodnega prava. Državni zbor sprejema nacionalne varnostne programe, s katerimi določa nosilce, ukrepe in aktivnosti za zagotavljanje čim višje stopnje varnosti. Državni zbor je po sprejemu te resolucije ustanovil posebno delovno telo, ki bo spremljalo uresničevanje te resolucije, sproti ocenjevalo doseganje nacionalne varnosti in določilo tudi izhodišča ter temeljne opredelitve na tistih področjih in sestavinah sistema nacionalne varnosti ter nacionalne varnostne politike, ki v tej resoluciji niso zajete.

Vrhovni poveljnik obrambnih sil je predsednik republike, ki svojo funkcijo uresničuje v skladu z ustavo in zakoni. Vlada skrbi za enotnost in usklajenost priprav, delovanja in razvoja vseh varnostnih, obrambnih in zaščitnih sil z nacionalno varnostno politiko. Vlada skrbi za priprave in izvajanje obrambe, varnostnega sistema ter zaščite in reševanja v skladu z odločitvami Državnega zbora, ustavo in zakoni ter v ta namen imenuje Svet za nacionalno varnost kot posvetovalni in usklajevalni organ.

Slovenija je nov temeljni strateški okvir, temeljni dokument na področju nacionalne varnosti, dobila v juliju 2001 s sprejemom *Resolucije o strategiji nacionalne varnosti* (Ur. l. RS št. 56/01).² V resoluciji je že v uvodu opredeljeno, da zagotavljanje varnosti Republike Slovenije izhaja iz nacionalnih interesov ter spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, upoštevajoč ustavo, zakonodajo, načela pravne države, načela mednarodnega prava ter obveznosti države, sprejete z mednarodnimi pogodbami. Republika Slovenija želi zagotoviti svoj temeljni varnostni interes tudi v okviru članstva v Evropski uniji in NATO. Za zagotavljanje nacionalne varnosti Republika Slovenija organizira sistem nacionalne varnosti, ki temelji na pravnih, političnih, gospodarskih, materialnih, socialno-zdravstvenih, informacijskih, infrastrukturnih, znanstvenih, izobraževalnih in drugih zmogljivostih države. Pri tem ne zanemari pomena stopnje razvitosti varnostne kulture v družbi. Kot je razvidno, se nacionalna varnost Slovenije zagotavlja z vsemi možnostmi države, ki je za uspešno in učinkovito koriščenje svo-

² Resolucija je sodoben dokument, ki je predvsem odlično »pokril« obdobje pred vstopom Slovenije v zvezo NATO in Evropsko unijo. S samim vstopom v EU in NATO je temeljni strateški cilj, ki je bil zapisan v Resoluciji, odmrli. Temelji sistema nacionalne varnosti se niso veliko spremenili, potrebno bi bilo na novo redefinirati civilno obrambo, znotraj obrambnega podsistema pravilno umestiti krizno upravljanje ipd. Najpomembneje pa je, da se zastavi smer, kako bo Slovenija v prihajajočih desetletjih odgovarjala na energetske, okoljevarstvene in hidrografske izzive, ki so pred nami. Ali imamo dovolj lastnih energetskih virov, če ne, kako jih zagotoviti? Ali imamo, bomo imeli dovolj vode in hrane v prihajajočih desetletjih, če ne, kako jih zagotoviti? Podobnih vprašanj, ki čakajo na odgovore, je še kar nekaj. Zato je pomembno, da se v pripravo nove Resolucije vključi celotna strokovna in politična javnost, dokument sam pa potrdi v parlamentu RS z največjo možno večino.

jih potencialov organizirala sistem nacionalne varnosti, »sestavljen iz treh podsistemov, in sicer obrambnega podsistema, podsistema notranje varnosti in podsistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki jih bomo tudi v bodoče nadgrajevali, dopolnjevali in povečevali njihovo učinkovitost« (točka 5.2. Resolucije).

Trajna, življenjsko pomembna **interesa** Republike Slovenije sta ohranitev nacionalne identitete in samobitnosti slovenskega naroda, tako znotraj meja Slovenije kot v zamejstvu in po svetu, ter ohranitev neodvisnosti, suverenosti in ozemeljske celovitosti države v razmerah pospešenega vključevanja v mednarodne integracije.

Posebej pohvalno in pomembno je, da je bil jasno izpostavljen cilj nacionalnovarnostne politike, ki mora biti tudi varovanje in ohranjanje **nacionalne identitete**.³ Kot zanimivost je vsekakor vredno omeniti, da je presenetljivo velik razkorak med Slovenci ob odgovoru na vprašanje, kaj je za vas bolj pomembno: svoboda ali varnost. V obdobju 2001 do 2006 je varnost vedno v prednosti pred svobodo, v letu 2006 je kot pomembnejšo le 29,6 % ljudi opredelilo svobodo in kar 57,9 % varnost.⁴ V devetdesetih letih prejšnjega stoletja so bili rezultati precej bolj izenačeni. Ocenjujem, da smo tudi v Sloveniji predvsem pod vplivom dogodkov v svetu, boja proti terorizmu in različnih vojn, na drugi strani pa je svoboda našega državljana ustrezno in primerno varovana, tako kot se spodobi za urejeno demokratično državo. Stopnja občutka varnosti ostaja med prebivalstvom Slovenije visoka, kajti varno ali zelo varno se počuti 81% prebivalcev. To je pokazala javnomnenjska raziskava o ocenah in raziskavah prebivalcev RS o delu policije za leto 2008, ki jo je izvedla Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici.⁵

Resolucija iz 2001 ohranja že uveljavljen sistem nacionalne varnosti Republike Slovenije, ki je sestavljen iz treh podsistemov, in sicer obrambnega podsistema, podsistema notranje varnosti in podsistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki jih bomo tudi v bodoče nadgrajevali, dopolnjevali in povečevali njihovo učinkovitost.

Po vključitvi v zvezo NATO in Evropsko unijo smo čakali do-

³ Za dokončno definiranje nacionalne identitete je leto 2008 prelomni zgodovinski trenutek. Je zadnje leto »hitrega tempa slovenske samovzpostavitve, naše avtokonstitucije kot nacije« (Hribar 2006: 29). Vodenje Evropske unije je prelomni trenutek, kajti »iz različnih čakalnic se bomo preselili v glavno dvorano. V evropski sprejemnici bomo sprejemali; ne bomo se več klanjali« (ibid.).

⁴ UL FDV. CJMMK, SJM 2006: 5 poročilo, Vrednotne orientacije – 2006, Ljubljana, junij 2007.

⁵ Na <http://mnz.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/12027/6249/>.

brih šest let, preden smo temeljni strateški nacionalnovarnostni dokument posodobili in pripravili podlage za varnostne izzive drugega desetletja tretjega tisočletja. V uvodu nove resolucije je opredeljeno, da je Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (Ur. l. RS št. 27/10) temeljni razvojno-usmerjevalni dokument na področju nacionalne varnosti. Zato se z resolucijo opredeljujejo nacionalni interesi in nacionalnovarnostni cilji Republike Slovenije, analizira varnostno okolje, viri ogrožanja varnosti in varnostna tveganja države, določa izhodišča politike odzivanja Republike Slovenije na posamezne varnostne grožnje in tveganja ter določa najširše sistemsko-organizacijske rešitve celovitega delovanja države pri zagotavljanju nacionalne varnosti. Resolucija predstavlja podlago za pripravo in dopolnjevanje posebnih strateških in drugih razvojnih ter doktrinarnih dokumentov na področju nacionalne varnosti in za normativno, organizacijsko ter vsebinsko urejanje vprašanj v zvezi z zagotavljanjem nacionalne varnosti Republike Slovenije. V posebnem poglavju bo predvsem sodobnim virom ogrožanja, kot jih opredeljuje resolucija, posvečena posebna pozornost.

Ena od večjih sistemskih in strukturnih razlik je, da je nova resolucija ukinila civilno obrambo, poleg vojaške obrambe eno od dveh temeljnih prvin obrambnega sistema. V skladu z novo resolucijo obrambni sistem Republike Slovenije predstavlja celoto političnih, normativnih, organizacijskih, vojaških, kadrovskih, materialno-finančnih, obveščevalno-varnostnih, informacijsko-komunikacijskih, razvojno-raziskovalnih, izobraževalnih in drugih dejavnosti, ki jih organizira država za učinkovito zagotavljanje obrambe. Tvorijo ga **Slovenska vojska** kot nosilka vojaške obrambe in razvoja vojaških zmogljivosti ter **nevojaški deli obrambnega sistema**, ki oblikujejo in izvajajo obrambno politiko, zagotavljajo pogoje za delovanje celotnega obrambnega sistema, zagotavljajo nevojaške zmogljivosti za podporo Slovenski vojski in zavezniškim silam ter izvajajo priprave in ukrepe za potrebe obrambe države in delovanje obrambnega sistema v kriznih razmerah. V obrambni sistem se z izvajanjem dejavnosti, ki prispevajo k obrambi države, vključujejo tudi drugi državni organi, organi lokalnih skupnosti ter civilno družbene organizacije, ki so posebnega pomena za obrambo.

Posebni izzivi kriznega upravljanja so zapisani v resoluciji, s tem pa Slovenija sledi sodobnim trendom soočanja z vsemi vrstami kriz, ogrožanj in tveganj. »Na normativnem in organizacijskem

področju se bo na ravni države nadaljevalo z uveljavljanjem usklajenih postopkov, mehanizmov in ukrepov za učinkovito odzivanje na vse vire ogrožanj in varnostnih tveganj v nacionalnem okolju ter za prispevanje k obvladovanju kriz v mednarodnem okolju. Pri tem bodo upoštevana načela kriznega upravljanja in rešitve na področju kriznega upravljanja, uveljavljene v Evropski uniji in Natu. S tem bodo zagotovljeni pogoji za učinkovito načrtovanje in izvajanje priprav v posameznih podsistemih sistema nacionalne varnosti. Republika Slovenija bo za pravočasno, usklajeno in učinkovito odzivanje v razmerah, ki presegajo zmožnosti posameznih podsistemov nacionalne varnosti, nadgradila sistem nacionalne varnosti, zlasti pa njegov upravljalno-vodstveni podsistem, z namenom povečanja sposobnosti države za učinkovito soočanje s kompleksnimi kriznimi pojavi. Za usklajevanje različnih vidikov kriznega upravljanja v državi bo ustanovljen poseben nacionalni organ.« V skladu z zakonom o obrambi v Ministrstvu za obrambo že obstaja nacionalni center za krizno upravljanje (NCKU), ki je bolj papirnati tiger kot subjekt s težo v nacionalnovarnostnem sistemu. Prav tako so ti nastavki iz resolucije pred rešitvami, ki jih pozna zakon o obrambi. Zakon, ki se sprejema z dvotretjinsko večino navzočih poslancev, je eden od trših orehov, ki ga bo treba streti, da bodo rešitve iz resolucije postale tudi rešitve v praksi.

Iz definicij sistema nacionalne varnosti je na študiju primera Slovenije razvidno, s kakšnimi vprašanji se sooča vsak akter na tem področju, ne glede na to, ali je odločevalec ali izvajalec, doma ali v tujini, pripadnik izvršne, zakonodajne ali sodne oblasti, nadzornik, koordinator ali usmerjevalec itd. Z različnimi vidiki nacionalnovarnostnih vprašanj se ukvarjajo v nadaljevanju predstavljene študije, ki jih lahko umestimo v štiri ali pet vsebinskih sklopov.

3. O obramboslovju in vojaških študijah, varstvoslovju ter strateških študijah – kje smo

V svoji študiji o vojaški znanosti, obramboslovju in vojaških študijah je profesor Žabkar natančno analiziral in hierarhično opredelil razmerja med zgoraj navedenimi študijami. Iz hierarhije strateških dokumentov ZDA izhaja, da so obrambne študije podsistem varnostnih študij, vojaške študije pa podsistem obrambnih študij. V Sloveniji se celotna varnostna problematika ne preučuje centra-

lizirana na eni sami univerzi, obrambne študije so del politologije na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, del pa je na Fakulteti za varstvoslovje Univerze v Mariboru (Žabkar, 2005). Ob tem je potrebno dodati, da se z vojaško znanostjo na nivoju natančno opredeljenega študija na akademski/univerzitetni ravni v Sloveniji ne ukvarja nihče. V Slovenski vojski zorijo ideje in med številnimi višjimi častniki je prisotna želja po ustanovitvi Vojaške akademije: institucije, ki bi skrbela tako za pedagoško dejavnost, dodiplomski in podiplomski študij, kakor tudi za znanstvenoraziskovalno dejavnost, bodisi samostojno ali v povezavi z ustreznimi inštituti. Trenutno je Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU), ki je neposredno podrejeno Generalštabu Slovenske vojske, nosilec vojaškega izobraževanja, usposabljanja ter znanstvenoraziskovalnega dela in tehnološkega razvoja Slovenske vojske. Pripadniki Slovenske vojske se v okviru Generalštabnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja usposobijo za usklajeno vodenje elementov nacionalnovarnostnega sistema Republike Slovenije v činu polkovnika in višje na operativni ter strateški ravni v nacionalnem in mednarodnem okolju. Podrejeni Center za doktrino in razvoj je nosilec znanstvenoraziskovalnega dela na področju izobraževanja in usposabljanja, vojaške doktrine, teorije in prakse vojne veščine ter tehnološkega razvoja Slovenske vojske, razvoja in evalvacije oborožitvenih sistemov ter programiranja vojaškega izobraževanja in usposabljanja.⁶

Slušatelji, ki končajo ustrezno izobraževanje in usposabljanje v PDRIU, s tem izpolnjujejo interne pogoje Slovenske vojske za napredovanje v činu in postavitev na odgovornejša delovna mesta. Nimajo pa *per se* na tej podlagi nobenih referenc v »civilnem« izobraževalnem okolju. Zato se je Ministrstvo za obrambo odločilo, da bo (so)financiralo vzpostavitev t. i. vojaškega modula na dodiplomskem študiju obramboslovja na FDV ter vzpostavilo sistem, kjer lahko slušatelji Poveljniško-štabne šole (PŠŠ) Slovenske vojske pridobijo ustrezne magistrske ali doktorske nazive na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, na Fakulteti za menedžment Univerze v Kopru in na Fakulteti za logistiko Univerze v Mariboru.

Rešitev te vrste seveda ni optimalna rešitev za razvoj vojaških znanosti, nedvomno pa je prijazna do slušateljev PŠŠ, saj jim poleg

⁶ Glej www.slovenskavojska.si/.

ustreznega vojaškega certifikata omogoča tudi pridobitev ustreznega »civilnega« naziva.

Sodobne vojaške znanosti so notranje podrobno klasificirane, klasifikacijo pa je mogoče opraviti s pomočjo različnih meril in na različne načine (Žabkar, 2005). Že kratka refleksija na slovensko obrambno-varnostno in vojaško znanstveno pokrajino pokaže, da nimamo nobene osrednje ustanove, ki bi po načelu dežnika pokrila vsa prej navedena področja in še področja strateških študij ter geopolitike in geoekonomike. Seveda je to (pre)velik zalogaj, pa vendar osrednja ustanova te vrste ima perspektivo in možnost, da na holističen in interdisciplinaren način preučuje vse varnostne dileme, ki so sopotnik sodobne demokratične družbe in države.

4. Sodobne varnostne in strateške, obrambno-vojaške, obveščevalne in geopolitične študije – kam lahko gremo

Za začetek je lahko dežnik te vrste ustrezen študijski program, tako dodiplomski kot podiplomski, vključno z doktorskim študijem. Program, ki temelji na načelu od splošnega k posebnemu, k posamičnemu. Program je lahko notranje diferenciran in specializiran v smer sodobnih varnostnih, obrambno-vojaških in obveščevalnih študij ter, kar je ključnega pomena, ustrezno metodološko podprt. Pri tem pa je potrebno izpostaviti, da je ambicija imeti tako heterogen in kompleksen program morda prevelika. Kajti zgoraj navedene študije v kombinaciji s strateškimi študijami in geopolitiko so lahko štiri ali pet samostojnih področij, kateri znotraj samostojne fakultete, univerze, ki se ukvarja tudi z diplomatskimi, državnimi in evropskimi študijami. Vzpostavitev fakultete te vrste v Sloveniji je šele velika ambicija, pa vendar tako s svojega izkustvenega akademskega kot prakseološkega zornega kota ocenjujem, da imamo v Sloveniji dovolj strokovnjakov, akademikov in praktikov, ki bi lahko voz potegnili v pravo smer. Ker pa seveda dandanes ne moremo razmišljati avtarkično, je potrebno izpostaviti, da imamo tudi zadostno mero mednarodnih povezav in znanja od zunaj, da je projekt te vrste uresničljiv in upravičljiv.

Za jasnejšo ponazoritev heterogenosti področja bomo v nadaljevanju prikazali, kaj vse spada v okvir posameznega tematskega okvira oziroma področja.

Sodobne varnostne in strateške študije

Pojem varnosti posega v vsa področja človekovega delovanja, v vse njegove aktivnosti in bi ga uvrščanje v javni ali zasebni sektor po nepotrebnem omejevalo. Zadovoljevanje osnovnih človekovih potreb po prehranjevanju in reprodukciji je povezano s takšno ali drugačno varnostjo. V kolikor je v posamezniku občutek varnosti, lahko optimalno deluje kot človeško bitje, ki zadovoljuje potrebe na način, kot to želi in hoče. To in širšo dimenzijo varnosti je izpostavil Grizold v svoji definiciji: »Varnost je stanje, v katerem je uravnotežen fizični, duhovni, duševni ter gmotni obstoj posameznika in družbene skupnosti v razmerju do drugih posameznikov, družbenih skupnosti in narave« (Grizold 1992: 6). Varnost ni vezana samo na eno področje človekovega delovanja, ampak je potreba po varnosti prisotna na vseh področjih človekovega delovanja in delovanja širše skupnosti, v katere se povezuje človek (države, naroda, podjetja itd.).

Teorije, s katerimi se je potrebno ukvarjati v okviru sodobnih varnostnih študij, so realizem, liberalizem, teorije iger, konstruktivizem, mirovne študije, klasične teorije, feministične perspektive in mednarodna politična sociologija. Predmet preučevanja so sodobne varnostne grožnje in tveganja: vojna, oborožen konflikt, asimetrija, revščina, uničevanje okolja, gospodarski izzivi, energetska varnost, informacijske in kibernetične grožnje, demografska tveganja, migracije, zdravstveno-epidemiološko ogrožanje ter naravne in druge nesreče.

V okviru varnostnih študij se je potrebno ukvarjati tudi s politiko zagotavljanja notranje varnosti, kot jo opredeljuje v letu 2010 sprejeta strategija nacionalne varnosti Republike Slovenije. Politika zagotavljanja notranje varnosti bo temeljila na spoštovanju ustavnih načel, predpisov in načel mednarodnega prava ter sprejetih obveznosti Republike Slovenije v mednarodni skupnosti. Usmerjena bo v varovanje in zaščito ustavne ureditve in institucij demokratičnega političnega sistema, v zagotovitev nepretrganega delovanja sistema oblasti na celotnem ozemlju Republike Slovenije ter spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, v boj proti kriminalu, v varovanje javnega reda ter v izvajanje zakonodaje in notranjega, sodnega in parlamentarnega nadzora nad delovanjem varnostnih in obveščevalnih služb. Politika na področju notranje

varnosti se bo uresničevala skozi področne strategije nosilnih institucij varnostnega sistema s poudarkom na varovanju in zaščiti življenja, osebne varnosti ter premoženja ljudi, boju proti kriminaliteti, varovanju institucij države, njenih predstavnikov, kritične infrastrukture ter na zagotavljanju javnega reda in miru.

V okviru strateških študij pa bi bil glavni poudarek na strategiji kot znanosti, strategiji kot teoriji, na strateški kulturi in na preučevanju strateških študij in moči. Prav tako ukvarjanje z vprašanji, kot so grandstrategija, strategija, operatika in taktika; strategija na kopnem, morju in v zraku ter jedrske strategije. Ukvarjanju s klasiki strateških študij se pri preučevanju vseh petih tematskih sklopov tako ni mogoče izogniti. Sun Cu, Tukidid, Kautilya, Clausewitz, Jomini, Hart, Mahan so bili vojaki, strategji, geopolitiki in še kaj.

Obrambno-vojaške študije

Obrambne in vojaške študije se morajo ukvarjati tudi z vprašanji obrambne politike. Obrambna politika Republike Slovenije bo tudi v prihodnje usmerjena v zagotavljanje obrambnih zmogljivosti države, potrebnih za zagotavljanje nacionalne obrambe v sistemu kolektivne obrambe in varnosti. Konceptualno, organizacijsko in po obsegu usklajen razvoj teh zmogljivosti bo prilagojen potrebam odzivanja na vojaške in nevojaške vire ogrožanja nacionalne varnosti. Pri tem bodo temeljna vodila nadaljnja krepitev kakovosti obrambnih zmogljivosti na račun njihove količine ter prevzemanje sorazmernega deleža bremena pri kolektivni obrambi in varnosti. Obrambna politika bo zagotavljala nadaljnji razvoj obrambnega sistema Republike Slovenije skladno z načeli obrambnega planiranja v Natu in EU ter usklajenost in povezljivost obrambnega podsistema z drugimi podsistemi sistema nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-1).

V okviru obrambnih in varnostnih študij je potrebno preučevati temeljne lastnosti sodobnih obrambnih in varnostnih struktur ter procesov, ki v njih potekajo: tipologija sodobnih obrambnih in nacionalnih sistemov ter umeščenost le-teh v sodobne obrambne in varnostne strukture. Nacionalni obrambni in varnostni sistem v mednarodnem okolju od OZN do zveze NATO, Evropske unije in OVSE. Pomen demokratičnega nadzora nad obrambnim in varnostnim sektorjem ter človekove pravice in temeljne svoboščine. Profesionalizacija ter decentralizacija obrambnih in varnostnih

struktur, od profesionalnih oboroženih sil do zasebnih vojaških podjetij, od enovite policije do lokalnih redarsko-polijskih struktur ter od državnih obveščevalnih struktur do *outsourcinga* varnostne dejavnosti v zasebnem sektorju.

Vojaška praksa in teorija sta se izoblikovali in razvijali postopno, skozi dolgo časovno obdobje, katerega začetki segajo v čas nastanka prvih držav, zato predmet nudi natančnejši vpogled v procese razvoja vojaške misli in vojaštva, v katerem se je nekdanja vojaška veščina, ki se je nekoč ukvarjala samo s praktičnimi vidiki bojevanja in vojskovanja, v drugi polovici 20. stoletja preobrazila v vojaško znanost. Posebna pozornost je posvečena okvirom, v katerih so skozi zgodovinska obdobja delovale oborožene sile, ki pa tako v preteklosti kot tudi danes niso samo vojne. Razvoj vojaške znanosti, strukturo njenih podsistemov in osnove oboroženega boja kot tradicionalnega osrednjega predmeta, ki ga proučuje.

V analizi razvoja ortodoksnih vojaških ved je opredeljena trojna struktura polemistike: strategije, ki se ukvarja s preučevanjem vojaških vidikov vodenja vojne, operatike, ki proučuje posamezne vrste operacij in bojnih dejavnosti z operativnimi cilji ter taktike, ki proučuje boje z uporabo oborožitvenih sistemov. Pri tem pa je predstavljena evolucija pogledov na mesto in vlogo zakonov vojne in zakonitosti oboroženega boja.

Moderen pristop vojaško znanost opredeljuje kot sistem številnih ved (Žabkar, 2005).

Obveščevalne študije

Obveščevalna dejavnost kot takšna je zgodovinska spremljevalka človeka od začetka civilizacije. Že od samega začetka je velikokrat razumljena predvsem kot nekaj slabega, umazanega, nevredna dostojanstvenega človeka, a hkrati nujno potrebna. Ta percepcija je prisotna že vsaj 2500 let, saj že Zi Gong⁷ poudarja: »Sovražim tiste, ki vohunijo in svoje izsledke ponujajo kot modrost. Sovražim neskromne, ki se delajo pogumne, sovražim tiste, ki izblebetajo skrivnosti, pa se delajo odkritosrčne« (Konfucij 2005: 112).

Pri obveščevalni dejavnosti se vedno znova zastavlja dilema, ali je predmet preučevanja oz. ali poznamo obveščevalno znanost ali obrt. Cilj preučevanja sodobne obveščevalne (obveščevalno-

⁷ Zi Gong je bil Konfucijev (551–479 pr. n. š.) učenec s pravim imenom Duanmu Ci, od Konfucija naj bi bil mlajši 31 let.

varnostne) dejavnosti sta vloga in pomen izvajanja specifičnega področja obveščevalne dejavnosti v informacijski dobi, kako so obveščevalni sistemi umeščeni znotraj nacionalnovarnostnih sistemov v demokratičnih državah in kako so (bili) v nedemokratičnih državah.

Obveščevalne študije so nedvomno znanost v razcvetu in dileme o obrti so bolj stvar razprav iz preteklosti. Obveščevalne študije se ukvarjajo z dolгим naborom obveščevalnih vprašanj, kot so:

- obveščevalna dejavnost v sistemu nacionalne varnosti,
- obveščevalna, protiobveščevalna in varnostna dejavnost ter obveščevalna skupnost,
- nove dimenzije pomena informacij v informacijski dobi,
- nova obveščevalna paradigma in sodobni obveščevalni trendi,
- obveščevalni krog,
- zvrsti pridobivanja obveščevalnih podatkov,
- pristojnosti in pooblastila obveščevalnih služb za pridobivanje podatkov,
- nadzor obveščevalne dejavnosti,
- oblike obveščevalne dejavnosti,
- zunanje pridobivanje v obveščevalni dejavnosti,
- značilnosti in primerjava sodobnih obveščevalnih sistemov ter obveščevalna dejavnost v mednarodnih strukturah (Evropska unija, zveza NATO),
- sodobni trendi na obveščevalnem področju,
- posegi v človekove pravice in temeljne svoboščine, pozitivna in negativna plat ter zasebnost in informacijska tehnologija,
- obveščevalna dejavnost in spopadanje s sodobnimi varnostnimi grožnjami (npr. terorizem).

Geopolitika – geopolitične študije

Pojem *geopolitike* je tesno prepleten s pojmom politične geografije,⁸ pri čemer je razliko najbolj enostavno skušal prikazati Haushofer. Po njegovem mnenju politična geografija preučuje države s prostorskega vidika, medtem ko je geopolitika veda, ki

⁸ Do koncepta geopolitike je zelo kritičen Morgenthau (1995: 264). Imenuje jo psevdoznanost, ki faktor geografije povzdiguje v absolut, ki navidezno določa moč in s tem tudi usodo držav. Za Morgenthaua je geografija, poleg naravnih bogastev, industrijske zmogljivosti, vojaške pripravljenosti, prebivalstva, nacionalnega značaja, nacionalne morale in kvalitete vlade le eden izmed osmih elementov nacionalne moči (ibid., 207–254).

prostor preučuje z državnega vidika, torej je izrazito aplikativna disciplina. Ratzel je oče zarodka sodobnega preučevanja politične geografije, medtem ko njegov učenec Šved Rudolf Kjellen velja za utemeljitelja geopolitike kot teorije, ki državo pojmuje kot geografski organizem ali prostorski fenomen (Bufon, 2007).

Mackinder je v svojem delu *Geografsko osišče zgodovine*⁹ postavil retrogradno tezo,¹⁰ da je svetovna zgodovina v bistvu stalno ponavljajoči se spopad med prebivalci kopnine in pomorskimi ljudstvi. Mackinderjevo trditev je na prelomu 19. in 20. stoletja zelo argumentirano zavrgel že njegov sodobnik, admiral Alfred Thayer Mahan, ki je razvil merkantilistično tezo o dominantnem vplivu flote na »svetovni otok« – Evrazijo. Izhajajoč iz tega, da je moč držav odvisna od njihovega uspešnega trgovanja,¹¹ je postavil tezo, da bo na razvoj in prihodnost sveta bistveno vplivala tista pomorska sila, ki bo s svojo floto obvladovala pomorske komunikacije in z morja projicirala svojo moč na kopno.

Preučevanje geopolitike je bilo po prvi svetovni vojni zelo popularno, predvsem po zaslugi nemških strokovnjakov, geopolitične šole pa so po malem nastajale povsod po zahodnem svetu. Po drugi svetovni vojni je bila tradicionalna »geopolitika prepovedana (sic!) kot način razmišljanja, kakor tudi kot veda ali politična receptura. Očitali so ji, da je navdihovala rasistične teorije nacistične Nemčije in teritorialno ekspanzijo sil Osi. Sramežljivo se začne pojavljati v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, medtem ko do prave eksplozije zanimanja pride v devetdesetih letih prejšnjega stoletja« (Simoniti, 1997).

Večina geopolitikov je do sedemdesetih let prejšnjega stoletja implicitno sprejela hegemonski položaj Zahoda. Ta determinanta je zajeta tudi znotraj ideje, da velja svet za zaključeno in končno celoto. Interpretacije stalnic geopolitične teorije z različnimi odtenki in niansami je moč združiti v šest glavnih šol: binarno, marginalno, pasovno, pluralistično, idealistično ter šolo jedra in okolice (več v Parker, 1997: 239–248). Sodobno razumevanje geopolitike je torej prehodilo dolgo pot od preučevanja, kdo bo vladal Osrčju, k bolj kompleksnemu razumevanju prostora, ki ni samo fizičen,

⁹ Mackinder, H. J., *The Geographical Pivot of History*, *Geographical Journal* 23 (1904).

¹⁰ Tezo je posplošil na podlagi tedanjega razmerja sil v Evraziji ter stalnih trenj Velike Britanije in carske Rusije v 18. in 19. stoletju.

¹¹ Na podlagi analize razvoja britanskega imperija, kjer sonce nikoli ne zaide. Po drugi svetovni vojni je to v praksi pomenilo, da imajo prevlado nad kopensko silo, Sovjetsko zvezo in Kitajsko, »nuklearizirane« pomorske sile ZDA.

temveč tudi imaginaren ali celo virtualen. Razdeliti ga je mogoče na pet področij ali prostorov dejavnosti: fizični, naravni prostor; demografski, demo-politični prostor; meddržavni prostor ali pogostejše uporabljen izraz diplomatsko-vojaško področje; socio-ekonomsko področje, ki se ukvarja z globalizacijo, ter simbolični prostor, ideološki in kulturni – npr. zahodna ideologija (Dussouy, 2010).

Velika strategija (angl. *grand strategy*), največja izmed vseh je *Astropolitika* (angl. *Astropolitik*) oziroma geopolitika, ki izhaja iz predpostavke, da je za nadzor nad razvojem Zemlje ključnega pomena premoč v vesoljskem prostoru, od koder se lahko sila projicira na izbrane cilje.

Dodatno se je potrebno posvetiti tudi kitajski in ruski percepciji sveta, saj sta le-ti pomemben kamen v mozaiku razprav o geopolitiki. Tudi v geopolitiki so se po 11. septembru 2001¹² vzpostavile nove realnosti, razmerja sil in strategije odzivanja. Asimetričnost globalnih varnostnih groženj in realnost poljudne geopolitike sta zamajali temelje tradicionalnega razumevanja geopolitike. Najti je moč vzročne posledice med napadom majhne skupine teroristov na simbol gospodarske moči ZDA in dvema vojnama v okviru t. i. vojne proti terorizmu v Afganistanu in Iraku. Pomen asimetričnih akterjev za geopolitična vprašanja je večji kot kdajkoli prej.

Veja geopolitike, ki bolj obširno od nekdanjega Mahanovega merkantilizma poudarja pomen ekonomskih vidikov za geopolitiko, je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja dobila ime *geo-ekonomika* ali *geoekonomika* (angl. *geo-economics*). Geoekonomski diskurz, ki ga opredeljuje geo-ekonomika, je po Luttwakovi definiciji »primes logike konflikta s trgovinskimi metodami ..., kjer države delujejo geo-ekonomsko preprosto zato, ker so, kar so, prostorsko definirane entitete, namenjene prekašanju druga druge na svetovni sceni« (Luttwak, 1990). Konflikt se torej nadaljuje na drug, gospodarsko pogojen način, z državnimi intervencijami, ali kot pravi Luttwak, »geopolitika je nova verzija starodavnih rivalstev med državami«. Rivalstva, v katerih se boj za tržišča in čim večje zaslužke odvija z ekonomskimi sredstvi. Vsiljevanje carin in protežiranje nacionalnih gospodarstev je seveda v nasprotju tako

¹² Tako kot je tudi z razpadom bipolarnega sveta prišlo do številnih geopolitičnih sprememb. Obdobje po koncu hladne vojne je bilo zaznamovano s premikom z obrobja na center in s poudarjanja vojaške moči na poudarjanje ekonomske moči. In prav nezanimanje za vprašanja, prepire in težave z obrobja je tradicionalna mejna območja spremenilo v bojišča, kot na primer v bivši Jugoslaviji (Tunander, 1997).

z načelom pretoka blaga ali storitev (npr. EU) kot tudi z različnimi mednarodnimi sporazumi. »Geoeconomika analizira ekonomsko strategijo – predvsem trgovinsko – sprejeto v državah v okviru politik, namenjenih zaščiti nacionalnih gospodarstev, ali na nekaterih natančno določenih področjih, ... kjer državi ali »državnemu podjetju« predstavlja element moči in vpliva ter tako prispeva h gospodarskim in družbenim potencialom« (Lorot, 1999).¹³ Geoekonomisti prehod razvitih ali osiščnih držav postavljajo v položaj, kjer gospodarske prioritete nadvladajo varnostne in vojaške, ki so bile v ospredju med hladno vojno (Aligica, 2002). Z gospodarskega vidika imajo v času globalizacije na globalni in regionalni ravni posebno vlogo mednarodne organizacije kot sopotniki ali neke vrste dediči postblokove ureditve. *Geostrategija* kot družboslovna veda, podpodročje geopolitike ter vrsta zunanje politike, ki jo vodijo geografski dejavniki. Pri tem se upoštevajo tudi tehnološki, vojaški, politični, gospodarski in kulturni dejavniki države ali določenega območja. Poleg že navedenih teoretikov geopolitike so znani geostrategi še admiral Alfred Thayer Mahan, Nicholas J. Spykman, George F. Kennan itd.

5. Sklep

Izobraževanje na področju nacionalne varnosti mora temeljiti na novi slovenski samozavesti, na dejstvu, da smo Slovenci postali nacija, in na izhodiščih, ki jih postavlja naš temeljni dokument, sprejet v državnem zboru z več kot dvotretjinsko večino. Tako nedavno sprejeta Resolucija o strategiji nacionalne varnosti kot tista iz leta 2001 sta jasno opredelili Republiko Slovenijo kot kontinentalno in pomorsko državo. Leži na prostoru, kjer se stikajo slovanska, germanska in romanska kultura. V zgodovinskem in kulturnem pogledu pripada Srednji Evropi. Geostrateški položaj Republike Slovenije v evropskem prostoru je enkraten, saj je na njenem ozemlju stičišče treh geostrateških in geopolitičnih prostorov, in sicer srednjeevropskega, južnoevropskega in jadransko-sredozemskega. Zavezanost evroatlantskim integracijam, skrb za varnost in mir na področju Jugovzhodne Evrope in Zahodnega Balkana je rdeča nit, ki opredeljuje geopolitično in geostrateško ravnanje slovenske politične elite v preteklih dveh desetletjih. Prav

¹³ Utemeljitelja te relativno zelo mlade veje geopolitike sta ameriški vojaški strateg in zgodovinar Edward Luttwak ter francoski ekonomist in politolog Pascal Lorot.

tako bo to ostalo v srčiki njenega prihodnjega delovanja, kajti tudi v bodoče bo varnost Slovenije odvisna od varnostnih razmer v regiji in od sposobnosti slovenske politične elite, da se uspešno sooči s sodobnimi varnostnimi izzivi v zvezi Nato in Evropski uniji v globaliziranem, multipolarnem, geopolitično nestabilnem svetu, polnem različnih tveganj in priložnosti. Slovenija je po osamosvojitvi leta 1991 postala sodobna država s temu primernimi izzivi in dilemami, ki je tudi s predsedovanjem Svetu Evropske unije v prvi polovici leta 2008 dokazala, da so se manjše države sposobne uspešno udeleževati na globalni ravni.

Slovenija, njeno ozemlje in njeni prebivalci so bili v zgodovini večkrat uporabljeni kot kmet na šahovnici v velikih geopolitičnih in geostrateških preigravanjih. Uporabljena kot ozemeljske in demografske »strateške drobtinice« ni imela možnosti vplivanja na to, kaj se bo zgodilo z njenim ozemljem na račun medsebojnih obljub tistih, ki so imeli v rokah škarje in platno. Geopolitična dinamika slovenskega prostora v 20. stoletju je za to najboljši dokaz. In če je bilo 20. stoletje zaznamovano s številnimi vojnama, oboroženimi spopadi in premikanjem meja ter selitvijo prebivalstva na slovenskem prostoru, je bilo v začetku 21. stoletja moč zreti v prihodnost relativno manj pesimistično. Članstvo v zvezi Nato in Evropski uniji (EU) ter ocena, da Slovenija ni neposredno vojaško ogrožena, vlivata optimizem ne samo državi, temveč tudi širši regiji, kjer odsotnost morebitne vojne še ni povsem zagotovljena. Bolj kot kadarkoli prej v zgodovini sta razvoj in prihodnost Slovencev odvisna od naše sposobnosti uporabiti možnosti in priložnosti, ki jih ponuja članstvo v pomembnih mednarodnih organizacijah. Za Slovenijo ter njen sedanji in prihodnji razvoj je povezanost z mednarodnim okoljem namreč življenjskega pomena, saj je močno odvisna tako od uvoza in izvoza kot tudi od nadaljnjih globalizacijskih trendov.

Vse to morajo razumeti in implementirati študenti, ki uspešno končajo sodobne varnostne in strateške, obrambno-vojaške, obveščevalne ali geopolitične študije. Kajti velja se spomniti, da obstaja nekaj, kar se imenuje *real politika*, ali kot je dejal predsednik De Gaulle, Francija nima prijateljev, ima samo interese.

VIRI:

- Aligica, P., 2002. Geo-Economics As A Geo-Strategic Paradigm: An Assessment, http://www.hudson.org/index.cfm?fuseaction=publication_details&id=191.
- Črnčec, D., 2009. Obveščevalna dejavnost v informacijski dobi. Defensor, Ljubljana.
- Bufon, M., 2007. Osnove politične geografije. Annales, Koper.
- Dussouy, G., 2010. Systematic Geopolitics: A global Interpretation Method of the World. *Geopolitics*, 15, str. 133–150.
- Grizold, A., 1992. Oblikovanje slovenske nacionalne varnosti. V: *Razpotja nacionalne varnosti* (uredil Anton Grizold). Ljubljana: FDV, TiP, str. 59–93.
- Hribar, T., 2006. Hitri tempo slovenske samovzpostavitve (1986–2008). *Nova revija*, L 25. št. 280/290; str. 1–29.
- Klasiki konfucijanstva (2005): Štiri knjige: Konfucij, Mencij, Nauk o sredini, Veliki nauk (prevedla in spremno besedo napisala Maja Milčinski). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Lorot, P., 1999. Introduction à la géoéconomie. *Economica*: Paris.
- Luttwak, E., 1990. From Geopolitics to Geo-economics: Logic of Conflict, Grammar of Commerce, *The National Interest*, 20: 17–23.
- Morgenthau, H., 1995. Politika med narodi. Ljubljana, DZS.
- Parker, G., 1997. Zahodna geopolitična misel v dvajsetem stoletju. Ljubljana: Fdv.
- Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije in njen popravek, Ur. l. RS št. 71/93 in št. 2/1994.
- Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, Ur. l. RS št. 56/01.
- Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, Ur. l. RS št. 27/10.
- Simoniti, I. Uvod. V: *Zahodna geopolitična misel v dvajsetem stoletju*. Ljubljana: Fdv, str. 7–62.
- Tunander, O., Baev, P. in Einagel, V.L., (eds.), 1997. *Geopolitics in post-wall Europe: security, territory and identity*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
- Žabkar, A., 2005. Vojaška znanost, obramboslovje in varnostne študije. V: *Sodobno vojaštvo in družba*, str. 11–44.